

Statens Järnvägar
Box 1153
111 81 Stockholm

Datum 2004-03-26
Dnr 32-2003-0490

Statens Järnvägars årsredovisning 2003

Rikskrevisionen har granskat Statens Järnvägars (ASJ) årsredovisning, daterad 2004-02-27. Syftet har varit att bedöma om redovisningen och underliggande redovisning är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande samt om ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och särskilda beslut.

Rikskrevisionen har avgivit revisionsberättelse med invändning och vill fästa Chefen för Statens Järnvägar uppmärksamhet på nedanstående.

Invändning i revisionsberättelsen rörande ASJ: s underlag till beslut om övertagande av fordon från SJ AB.

I regeringens proposition 2002/03:86, Åtgärder för att stärka den finansiella ställningen i SJ AB, föreslogs bland annat att:

- ”SJ AB tilldelas ett kapitaltillskott på 1 555 Mkr som i sin helhet används för amortering av skulder till affärsverket Statens järnvägar.”
- ”Fordringar och vissa skulder med affärsverket Statens järnvägar kvittas.”
- ”SJ AB: s åtagande att förse Rikstrafiken med fordon tas bort på så sätt att fordon som används i av staten upphandlad trafik överlämnas till marknadsvärde till affärsverkets Statens järnvägar vilket därefter kvittas mot motsvarande skuld till affärsverket Statens järnvägar. Rikstrafiken övertar de ekonomiska risker som är förknippade med att vissa av fordonen kanske inte kommer att användas av Rikstrafikens operatörer.”

Riksdagen beslutade den 12 juni 2003 enligt förslagen i propositionen.

Rikskrevisionen förmodar att skälet till att fordonen skulle övertas till marknadsvärde var att det varken skulle vara frågan om förtäckt utdelning (överföring under marknadsvärde) eller tillskott (överföring över marknadsvärde) till SJ AB. Att värdera en fordonsflotta av detta slag är svårt och olika värderare kan komma till olika resultat då det gäller att uppskatta marknadsvärdet.

ASJ har visat ett utkast till värdering gjord av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB. Av detta dokument framgår att det bokförda värdet av fordonen i SJ AB kan motsvara ett marknadsvärde.

Riksrevisionen bedömning är att detta dokument inte är ett tillräckligt underlag då det gäller att bedöma marknadsvärdet då:

- dokumentet är ett utkast för synpunkter.
- värderingen är ej undertecknad, dvs. det är osäkert om förevisat dokument utvisar slutlig bedömning.
- ASJ har själva betydande invändningar mot gjorda antaganden om framtida kostnader och intäkter. Skulle justeringar göras med hänsyn till ASJ: s bedömningar om framtida kostnader och intäkter (förutom garanterade hyresintäkter från Rikstrafiken) skulle marknadsvärdet enligt denna värdering bli betydlig lägre.

Då ASJ inte har presenterat underlag som styrker att överlåtelsen skett till marknadsvärde kan inte Riksrevisionen ta ställning till om överlåtelsen gjorts i enlighet med regeringens proposition och riksdagens beslut.

Användning av SJ AB: s bokförda värde på enskilda fordon för att fördela det totala anskaffningsvärdet.

I och med att ASJ har garanterade hyresintäkter från Rikstrafiken tom år 2010 kommer ASJ, enligt egna preliminära beräkningar, att kunna klara kostnaderna för underhåll, administration och avskrivningar för övertagna fordon. Framtida intäkter enligt ASJ: s beräkningar kan således försvara totala värdet av övertagna fordon i ASJ: s balansräkning.

Sedan ASJ köpt dessa fordon till bokfört värde av SJ AB avsåg ASJ att fördela totala anskaffningsvärdet på enskilda fordon enligt SJ AB:s bokförda värde.

ASJ:s kalkyler indikerar att det finns nedskrivningsbehov för vissa av nämnda fordon om dessa skulle överföras till SJ AB: s bokförda värden samtidigt som det finns exempel på lågt bokförda fordon i förhållande till förväntade framtida intäkter.

Dessa indikationer innebär att ASJ i samband med detta förvärv har anledning att göra en prövning av enskilda fordons värde för att bestämma relevanta ingångsvärden.

ASJ bör även göra en egen bedömning av avskrivningstider med hänsyn till ASJ:s möjligheter att hyra ut dessa fordon.

En senare prövning av eventuella nedskrivningsbehov exempelvis vid ett årsbokslut, kan innebära att en nedskrivning blir nödvändig. Då vissa kriterier måste vara uppfyllda för att en uppskrivning skall kunna göras, finns det risk för att en motsvarande uppskrivning inte kan göras. En stor tvingande nedskrivning kan då få full effekt på resultatet om uppskrivning inte tillåts.

Rekommendation:

ASJ bör göra en prövning av de enskilda fordonens värde för att uppnå en rimlig fördelning av totala anskaffningsvärdet på respektive enheter/fordon.

ASJ bör göra en egen bedömning av avskrivningstider med hänsyn till nu gällande förutsättningar för uthyrning och ekonomisk livslängd.

Avtal om att köpa valuta till bestämd kurs.

Den 20 december 2000 (före bolagiseringen) godkände Statens Järnvägars dåvarande styrelse en investering i nya tåg (X 40) på ca 280 M Euro eller ca 2500 MSEK. Investeringsbeställningen överfördes i ursprungliga avtalet till SJ Invest AB, ett dotterbolag till SJ AB. I samband med beslutet bestämdes även att terminssäkra hela kontraktet. Terminssäkringen genomfördes med The Royal Bank of Scotland till en genomsnittlig terminskurs av 8,7929 per EUR under tiden 19 december 2000 till 8 juni 2005. Valutaterminerna är ej överförda till SJ AB-koncernen. Överenskommelse om hantering av dessa finns daterad den 22 april 2003. Hanteringen skall ske enligt följande: ASJ ska överföra EUR-beloppet till SJ AB:s valutakonto och samma dag skall SJ Invest AB överföra det svenska beloppet till ASJ inkl eventuella avgifter. Kvarstående terminer med förfall 2004-2005 uppgår till 157 999 719 EUR.

Detta är ett åtagande till väsentligt belopp, där enligt avtal alla ekonomiska konsekvenser skall tas av SJ Invest AB. Risk för ASJ föreligger dock i det fall SJ Invest AB inte skulle kunna fullgöra sina åtaganden och Euron samtidigt har en lägre kurs än den säkrade vid respektive termins förfall. Åtagandet är inte upptaget under ansvarsförbindelser för år 2003 och ej heller för tidigare år.

Rekommendation:

Detta åtagande skall redovisas som ansvarsförbindelse.

ASJ: s knappa administrativa resurser och avsaknad av specialistkompetens.

Riksrevisionsverket har tidigare år påtalat att ASJ haft knappa resurser och att affärsverket är beroende av SJ AB då det gäller administration och kontroll av leasingtransaktioner. Det är fråga om stora belopp och komplicerade transaktioner som kräver specialkunskap som i dag finns hos SJ AB. ASJ: s personal gör ett mycket seriöst och gott arbete men det finns liten tid för kontroll av avstämningar. I samband med årsbokslutet kunde vi konstatera att avstämning av affärsverkets innehav av O-kuponger till ett bokfört värde på drygt 4 200 MSEK endast delvis var avstämt mot bankbesked.

Underlag till bokslutsposter med betydande inslag av värderingar hade varken signerats eller varit föremål för överordnads granskning/bedömning.

ASJ: s övertagande av 121 st. lok, motorvagnar och personvagnar från SJ AB kommer att kräva ökade administrativa resurser och inhyrda konsulter för att klara kontroll och visst underhåll av tåg.

Ur kontroll synpunkt är det en risk att vara beroende av experter utanför den egna organisationen.

Rekommendation:

ASJ bör verka för att få resurser för att kunna öka den administrativa kapaciteten och få egen kompetens vad gäller finansiella transaktioner samt teknisk kompetens vad gäller kontroll och visst underhåll av tåg.

Rutiner kring avstämning av bankengagemang

ASJ har betydande värdepappersinnehav som hanteras av olika banker. Betydande engagemang i form av lån och övriga förpliktelser.

En fullständig avstämning av dessa mellanhavanden bör med tanke på beloppens storlek, göras mot engagemangsbesked från respektive bank exempelvis vid varje hel och halvårsbokslut. ASJ bör även kräva att dessa besked är direkt avstämbara mot den egna huvudboken eller reskontror. Kopior av dessa engagemangsbesked bör även sändas direkt till Riksrevisionen.

Rekommendation:

ASJ bör strama upp rutinerna för avstämning mot Banker

Värdering av färjan M/S Aurora.

I samband med årets bokslut har ASJ inhämtat två värderingar genom Scandlines. Den ena av dessa värderingar ligger ca 15 MSEK under bokfört värde och den andra ligger ca 121 MSEK över bokfört värde.

Marknadsvärden på fartyg varierar kraftigt då dessa kan starkt påverkas av enstaka försäljningar och andra faktorer.

Rekommendation:

ASJ bör med anledning av resultatet av den låga värderingen noggrant följa utvecklingen framöver och pröva ett framtida eventuellt nedskrivningsbehov.

Revisionsdirektör Per Redemo har beslutat i detta ärende. Revisionsdirektör Kerstin Jönsson har varit föredragande. Revisionschef Gina Funnemark har deltagit i den slutliga handläggningen.

Per Redemo

Kerstin Jönsson

Kopia för kännedom:

Näringsdepartementet

Finansdepartementet/budgetavdelningen